

I dag den 11.11. kl. 11 blev der våbenstilstand for 100 år siden

En personlig beretning om en dansk sønderjyde, der blev indkaldt til krigen og måtte efterlade kone og børn derhjemme. Han blev skudt i halsen, men overlevede mirakuløst. Og oplevelsen fik stor betydning for hans eget og familiens åndelige liv.

9. nov. 2018/45

Jes måtte efterlade sin hustru Trine og deres børn på Fæbrogaard, mens han selv lå i skyttegravene. Gården havde tidligere været avlsgård til en lokal borg, Nyborg, som nu er forsvundet. Men efter krigen blev det så fattigt i Sønderjylland, at mange udvandrede, og Jes måtte sælge halvdelen af jorden fra.

Min bedstefar hed Jes Nissen. Han deltog i 1. verdenskrig fra 1914-18 på tysk side – selv om han var dansksindet sønderjyde.

Sønderjylland var blevet erobret af Preussen i 1864.

Herefter var sproget i skolerne, retssystemet og kirkerne tysk. Og tusinder af danske mænd blev indkaldt til den forfærdelige krig.

Min bedstefar har i sin dagbog beskrevet, hvordan han måtte give møde til session.

Slap i første omgang

"Den 1. august 1914 udbrød den 1. verdenskrig. Jeg skulle møde på 7. dagen efter krigens udbrud, men kom med det samme hjem igen, da jeg ikke var helt fri for nyrebetændelse. Myndighederne og lægerne var betænkelige ved at tage en, der lige havde haft noget med nyrene, i krigstjeneste. Sådan slap jeg for krigstjeneste frem til året 1915, men omsider kom turen også til mig."

Forelsket i Trine

"Nej, det var ikke så rart for min kære kone og mig at tage afsked med hinanden. Måske vi aldrig mere sås på denne jord, og der var også mange ting, der lå mig tungt på hjerte. Jeg var jo kun ung i troen dengang," fortæller den dengang kun 24-årige Jes.

Han var et par år før i november 1912 blevet gift med Trine, som han elskede højt hele sit liv. Også efter at hun var død, lagde jeg mærke til, at han ofte kyssede billedet af hende.

Først mange år senere fandt jeg ud af, at han havde gjort hende gravid, før de blev gift.

Det har nok været en lokal skandale og ikke så nemt for hans forældre, som netop var blevet troende.

Et lærerpar var flyttet til sognet og samlede de lokale til samtalemøder. Faderen Peter skrev i 1907 til den 17-årige søn Jes, der var på højskole:

"Kære søn, når du læser mit brev, må du ikke tro, at jeg er blevet hellig, men, tilføjer Fader, gid det havde været så, for jeg vil gerne

være det."

Omvendelsen skete vist nok i 1909, hvor Jes' mor, to søstre og en tjenestepige blev meget syge under en tyfus-epidemi. Man troede ikke, at moderen ville overleve, men hun kom igennem. Og det blev et vendepunkt. Fx fortæller Jes, at faderen hældte brændevinen ud i rendestenen.

Ville ikke omvendes

Jes og lillebroderen Jørn og søsteren Anna var derimod ikke blevet omvendt. Faktisk strittede Jes meget imod. Han ville nyde livet med alle dets fristelser.

Men i 1911 på vej til landsbrugsskolen Dalum på Fyn sejlede han over Lillebælt fra Als i en snestorm. Færgen krængede, og Jes frygtede for sit liv.

I havsnød lovede han Gud bod og bedring, hvis han blot måtte overleve stormen.

Jes var ung og ny i troen, da han blev sendt i krig.

Han kom levende i land, men indfriele ikke sit højtidelige løfte.

Han fortsatte sit gamle liv, ligesom lillebror Jørn, der var spillemand til dans på kroen. Og det gik nok lidt vildt for sig. En aften dukkede far Peter op og delte sangbøger ud. Han syntes, de skulle synge en salme...

"Jeg har aldrig været så flov over far," huskede Jørn, som senere blev glarmester og ofte besøgte os og fortalte sjove eller dramatiske oplevelser.

Levende begravet

Det var utroligt, hvad de to brødre havde oplevet sammen i krigen, hvor Jørn fx blev levende begravet flere gange, når en granat eksploderede i skyttegraven.

En gang stak hans hånd op af jorden, og da de andre soldater så, at han havde en vielsesring på, besluttede de at grave ham fri, så de kunne sende besked om hans død hjem til hustruen.

Da de fik ham fri, viste det sig, at han var levende, fordi hans hjelm var faldet ned foran ansigtet, så han kunne få luft.

Åndeligt gennembrud

Jes fik sit åndelige gennembrud under sin lange nyresygdom før krigen. Han lå til sengs i 3 måneder, og dengang overlevede kun 1/10.

Men i dagbogen fortæller han om en dag i 1913, hvor Trine og forældrene var gået til møde.

Jes lå og tænkte på sit konfirmationsord: *Betal Herren dine løfter og kald på mig på nødens dag, jeg vil udfri dig, og du skal ære mig. Salme 50,14-15.*

Jes havde på fornemmelsen, at hvis han ikke denne gang tog imod kaldet, ville det være for sent at omvende sig.

Så endelig overgav han sig og bad om nåde. Og han fortalte også, at han havde set et syn af Jesus på korset.

Han blev nu rask igen og kunne samme år overtage gården.

Men allerede året efter brød verdenskrigen ud.

Et trøsteord

Den 1. juni 1915 måtte Jes tage afsked med Trine og familien for at møde til krigstjeneste i Slesvig.

"Men den dag, jeg rejste fra hjemmet, var der en god ven, der gav mig et gudsord med på den farefulde vej: [Salme 91](#), som blev mig til stor hjælp og styrke, og da ikke mindst, da jeg kom til fronten," fortæller Jes.

Jes måtte springe op fra skyttegravnen og forsøge at nå hen til næste skyttegrav, men han blev ramt.

Salmen fortæller om, at den der er "i den højstes skjul" ikke behøver at frygte.

Og han kom til at opleve, at selv om tusinder faldt ved hans side, så overlevede han.

At selv om pest og sot hærgede i skyttegravene, så undgik han at blive syg og dø.

Han kunne være tryk, selv under "rædselen om natten" og "pilen, der flyver om dagen".

Til Østfronten

I rekruttiden i Slesvig udmærker han sig som andenbedste skarpskytte af 300 soldater, og han får orlov, så han kan tage hjem og hjælpe i høsten.

Men han stoppes af en ond befalingsmand, *feldwebelen*, som kommanderer ham til at blive, for de skal til Østfronten om to dage, Jes sender telegram hjem til Trine, som i hast kommer med tog til Slesvig, og de tilbringer nogle afskedstimer sammen.

Efter at være transporteret til Polen med tog, indkvarteres Jes og et

par soldater hos en troende enke, hvis søn er i krigsfangenskab i Frankrig. Efter maden tager hun Bibelen frem og læser netop salme 91. Det blev for Jes en bekræftelse på, at Gud ikke havde glemt ham.

De brændte byer

Herefter vandrede soldaterne mange kilometer hver dag ind i Rusland.

Russerne brugte den brændte jords taktik. Når de tyske/danske soldater kom frem til en landsby, var der ikke noget mad eller husly. For russerne havde selv stukket ild til deres landsbyer.

Russerne brugte "den brændte jords" taktik. De brændte selv deres byer, så fjenden ikke fik mad, ly eller læ ud af at indtage byerne.

Mange af kammeraterne døde af udmattelse. Han fortæller om en kammerat, han kendte, som satte sig ned for at hvile. Senere fandt de ham død.

Det gjaldt om at holde ud og gå, uanset hvor træt man var, og hvor ondt det gjorde.

Vi havde hans store støvler fra krigen stående på loftet, og han fortalte, at kammeraterne ofte fik forfrysninger og led under kulde og sult.

Engang fandt han glad et stykke flæsk bag en kiste. Begejstret kogte de kødet, men det var så harsk, at de ikke kunne spise det.

En anden gang var de så heldige at finde en gris, som de de straks slagtede. Men ak, den var fuld af tuberkulose, og ingen havde appetit.

Soldaterne frygter især kosakkerne, som på hest kommer med overraskelsesangreb og dræber med sværd og bajonetter.

Til Vestfronten

Efter nogen tid i Rusland blev bedstefar sendt til Vestfronten med tog. Vinduerne var blændede, så de ikke vidste, hvor de havnede. Men gennem sprækker så de, at toget kørte ind i Belgien.

Indtil 1918 døde tusinder af tyske/danske, franske og engelske soldater, mens de kæmpede om få hundrede meter fra skyttegrav til skyttegrav i Frankrig.

Ind i mellem fik de lov at hvile ud i landsbyerne bag fronten. Men de kunne altid høre drønene fra kanonerne og se røgen.

Jes beskriver, hvordan han engang lå 17 timer i et lille hul og bare ventede på næste slag under uafbrudt trommeild, hvor mange af hans kammerater ville blive dræbt eller såret.

Ofte havde de selv en forudelse om, at det ville gå galt.

Juleaften ved fronten

Jes beskriver tristheden ved at skulle holde jul ved fronten i 1915. Men han glemmer den aldrig. For en overordnet fra Sønderjylland samler de danske soldater. Han læser juleevangeliet om fred på jord i mennesker, der har Guds velbehag. De synger de kendte julesalmer, og julen får en helt speciel betydning her i slagmarken.

16,5 millioner døde under 1. verdenskrig, heraf 6,8 millioner civile, og Europa var i opløsning længe efter. På grund af den ydmygende fredsslutning, som Frankrig pressede igennem, blev grunden lagt til en ny verdenskrig 20 år senere...

Bagefter mødes han med sine tyske kammerater til julefejring. Og fra den anden side af fronten hører de franske og engelske soldater synge julesalmerne – bl.a. Stille nat, hellige nat – på deres sprog.

Senere i krigen berettes der om, at fjenderne ligefrem mødtes juleaften og sang sammen, før de vendte tilbage til hver deres side. Men det oplevede min bedstefar nu ikke.

Ramt i halsen ved angreb

Bedstefar havde et ar på halsen, og i dagbogen fortæller han om det slag, hvor han fik det:

”Vi måtte op af graven og frem til angreb. Vi skulle tage den fjendtlige stilling, men det mislykkedes totalt. Fjenden vidste, at vi kom, så han var parat at tage imod os. Vi måtte så retirere, kom der ordrer.

En ad gangen skulle vi avancere os fra granatgrav til den næste grav. Den første kammerat blev med det samme truffet og faldt ned i en grav. Så kom turen til mig, og jeg blev også såret og faldt ned i samme grav, som ham, medens blodet strømmede ud af min hals. Jeg havde fået en kugle igennem halsen.

Nu troede jeg, at det snart var slut med mig, men var nu beredt at gå herfra. Døden havde mistet sin brod, og døden sin sejr. Jeg frydede mig over, at snart ville det gå mod Himmerig.”

Reddet af børnenes bøn

En nat vågnede Trine på gården derhjemme. Det var, som om sovekammeret var oplyst af ild. Hun hentede sine små piger ind i sengen og sammen bad de for faderen, som hun frygtede netop da var i fare.

Senere viste det sig, at han netop da blev ramt i halsen og faldt om...

Men Jes er ikke død. Mens kammeraten drager sit sidste suk, opdager Jes, at blodet ikke længere løber fra hans hals. Han forbinder sig selv og kommer på benene. Undervejs besvimer han, men kommer igen til sig selv.

Han bliver til sidst samlet op af andre soldater og bragt til lazarettet. Her konstaterer en feltlæge, at det er et "lykkeskud". Kuglen har ramt præcist 1-2 mm. fra pulsåren og nakkehvirvlen.

Det er ikke mærkeligt, at Jes giver Gud æren. Og senere finder de ud af, at det netop var den nat, at Trine vågnede ved et syn af ild og samlede børnene i sovekammeret: "Vi skal bede for far," sagde hun.

Familien glemte aldrig det mirakel, der skete den nat i 1916, da bedstefar blev skudt i halsen.

Væk fra fronten!

Selv om Jes får besked på at holde sig i ro, forsøger han at komme væk fra fronten med en hestevogn.

En granat er lige ved at dræbe dem alle. Han kommer dog væk og får sygeorlov på sin fødselsdag den 3. juli i et par måneder, hvor han også tilbringer nogle uger derhjemme på Als.

Det bliver svært at vende tilbage til krigens rædsler. Men Jes holder fast ved Salme 91, som er blevet hans faste holdepunkt.

Han er så heldig at tilbringe ventetid i byen Slesvig, hvor han også fejrer jul med Trine.

Han aftaler med en militærtandlæge, som heller ikke vil til fronten, at de skal ordne alle bedstefars tænder. Det får de strakt ud over 3 måneder.

Taget til fange

Men i februar-17 må han igen afsted til fronten nede i nærheden af Verdun i Frankrig. Efter flere gange at være i livsfare, bliver han og de andre til sidst overrumplet af englæderne. De kaster deres våben, selv om de har fået strenge ordrer om at de ville blive skudt, hvis de overgav sig.

Englænderne og franskmændene opfører sig ikke særlig godt, en enkelt skyder på fangerne, og mens fangerne føres gennem en fransk by, spytter en fransk kvinde min bedstefar i ansigtet. Hun vidste jo ikke, at han var dansk, men alligevel. Blandt alle krigens rædsler huskede han netop det.

TØR - HVOR ANDRE TIER

**Ekstra
Bladet**

mandag 11. november 1918 · nr. 263 · 5 øre

**I går mødtes repræsentanter
fra begge sider af verdens-
krigen i Marchael Ferdinand
Fochs personlige togvogn og
underskrev en våbenhvile**

KRIGEN ER SLUT

Den 11.11. kl. 11

Krigen sluttede i november 1918, for hundrede år siden. Kejseren flygtede til Holland, og våbenhvilen blev underskrevet af de tyske

soldater i den franske Marchal Fochs togvogn. Det skete kl. 5 om morgenen, og kl. 11 den 11.11. trådte våbenhvilen i kraft.

16,5 millioner var døde, heraf 6,8 millioner civile, og Europa var i opløsning i flere år.

Mens fredsbetingelserne blev diskuteret de næste to år, tilbragte Jes og andre sønderjyder livet i en engelsk arbejds-fangelejr.

Jes mødte sin bror Jørn, som også var overlevet, og de fik en god tid sammen. En dansk præst tog sig af fangerne.

De danske sønderjyder sejlede endelig til København i marts 1919. Der var orkan, men de nåede dog frem og blev modtaget af Kongen, før de endelig kunne rejse hjem.

Trine og pigerne stod på trappen foran huset, da Jes kom hjem i hestevogn.

Visdom i hjertet

Bedstefar boede de sidste år af sit liv i et par værelser i vores hus, indtil han døde.

Ofte sad jeg i hans cigar-tilrøgede stue og spurgte ham om alt muligt. Livet havde gjort ham viis.

Han kunne engelsk og tysk og kendte en del franske udtryk, som gled ind i det sønderjyske.

Han var optaget af politik i den store verden og var også formand for andelsmejeriet i en periode. Men det var hans tro, der betød mest. Og han var også i en periode formand for "De Gamle Stiers Indre Mission", der var en oprørsbevægelse imod præstevældet og liberalteologien.

Jes bragte ofte et personligt "vidnesbyrd", når der var møder på gården eller i Nordborg.

For ham var troen det vigtigste i livet, og derfor lå det ham så stærkt på hjerte, at alle tog imod den store nåde, som han selv havde oplevet.